

Otroci in njihovi skrivnostni usmerjevalci

Tinca Stegovec: Gugalnica, 1975

■ **Milček Komelj**, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve (2011) predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov. Je izredni član SAZU, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu, predsednik *Slovenske matice* in častni občan Novega mesta.

Izhodiščni motiv grafike Gugalnica je vsakdanji prizor z igrišča, kjer se otroci (v duhu slovenske ljudske pesmi jih je sedem) predajajo skupinskemu guganju na gugalnici, ki jo na obeh straneh poganjata stoječa odrasla. Vendar je umetnica celo v takem nedolžno igrivem in brezskrbnem dogajanju s svojim značilnim globinskim dojemanjem sveta ugledala skrit pomen oziroma širše pomenljiv življenjski položaj.

Bistveno zanjo je, da se v ugledane prizore vselej zastrmi neposredno in hkrati z miselne distance ter da v njih dojema značenja ali uvide, vedno z veliko odgovornostjo, tehtnostjo in zavzetostjo za ljudi, kot bi v njej odzvanjal starokrščanski izrek, da je temelj strahospoštovanja do Boga človekoljubnost. S tem pa je povezana tudi skrb za ljudi, še posebno za otroke, ki se brezskrbno igrajo – v varstvu in pod strogim nadzorstvom odraslih. Umetnica je po svoji življenjski poklicanosti tudi vzgojiteljica, dolgoletna pedagoginja, občutljiva tako za človeško intimo kot za človekovo vpetost, če že ne večkrat usodno ujetost v zgodovinski prostor ter v življenjske položaje, v katerih je človek utesnjen, a iz njih išče največkrat počitniško sprostitev – tako kot otroci na gugalnici – kot zanj pogosto edini dosegljiv način za vsaj začasno doseganje svobode.

Tako naravnana ustvarjalka je tudi v navidezni novitosti in sproščenosti prizora ob različni usmerjenosti na gugalnici sedečih otrok ugledala očitno dvojnost oziroma dvopolnost. Po trije zaporedno nameščeni otroci so obrnjeni vsak na svojo stran, desna skupina k rjavordeči figuri in leva k črni postavi, le deklica na sredini je usmerjena proti gledalcu. Postavi odraslih pa sta kot celoti nerazvidni, saj vidimo le njuna spodnja segmenta z nogami na gugalnici, zato

ostajata kot neznana velikana nad otroki močno skrivnostni. Otroci na igralu se trdno držijo za ročaje, a njihovo zaganjanje iz ene smeri v drugo je odvisno od obeh enigmatičnih poganjalcev. Če bi v njem razbirali guganje skozi življenje, ga ne bi mogli doumeti kot usmeritev k jasnemu cilju, do katerega bi vodila premočrtna življenjska pot s pogledom naprej in nazaj, ampak le nihanje v eno in drugo smer.

Umetničina ustvarjalna pot skozi življenje je dosledno usmerjena v nenehno meditacijo, saj slikarka človeške poti ali brezpotja in vsakršne življenjske postaje s svojim delom ustvarjalno komentira, malone pedagoško pa pojasnjuje tudi svoja vanje zazrta dela. V monografiji *Človek in njegovo okolje* je ob grafiki *Gugalnica* zapisala: »Grafika je nastala v času, ko je bila v svetovnem dogajanju najbolj izrazita borba med dvema blokoma – zahodnim in vzhodnim.« V smeri takega simbolnega dojemanja, ki ni nikoli samo enoznačno zamejeno, pa lahko v luči nakazanega dualizma vidimo v poganjalcih ali nadzornikih gugalnice tudi vzgojitelja mladih generacij kot predstavnika različnih, tudi s pojmovanji razdeljenega Vzhoda in Zahoda povezanih vzgojnih in pedagoških principov: tistih, ki v učencih spodbujajo razvoj kreativne individualnosti, in onih, ki jim je na prvem mestu kolektivizem (kakršen je pri nas veljal v desetletjih

po drugi svetovni vojni celo že v otroških vrtcih, ob tem ko so dobri vzgojitelji vendar spodbujali tudi nadarjene, tako da je uradno doktrino presegal njihov osebni uvid). Negovanje individualnosti in za življenje potrebna socializacija pa se najbrž zlivata v težnje po osebni celovitosti, ki naj bi otroku omogočala harmoničen razvoj, varnost in svobodo, kar morda nakazuje 'neuvrščena' deklica na sredini, ki edina ne jezdi gugalnice, ampak sedi na njej sproščeno, a zato morda manj zavarovano.

Negovanje individualnosti in za življenje potrebna socializacija pa se najbrž zlivata v težnje po osebni celovitosti, ki naj bi otroku omogočala harmoničen razvoj, varnost in svobodo, kar morda nakazuje 'neuvrščena' deklica na sredini.

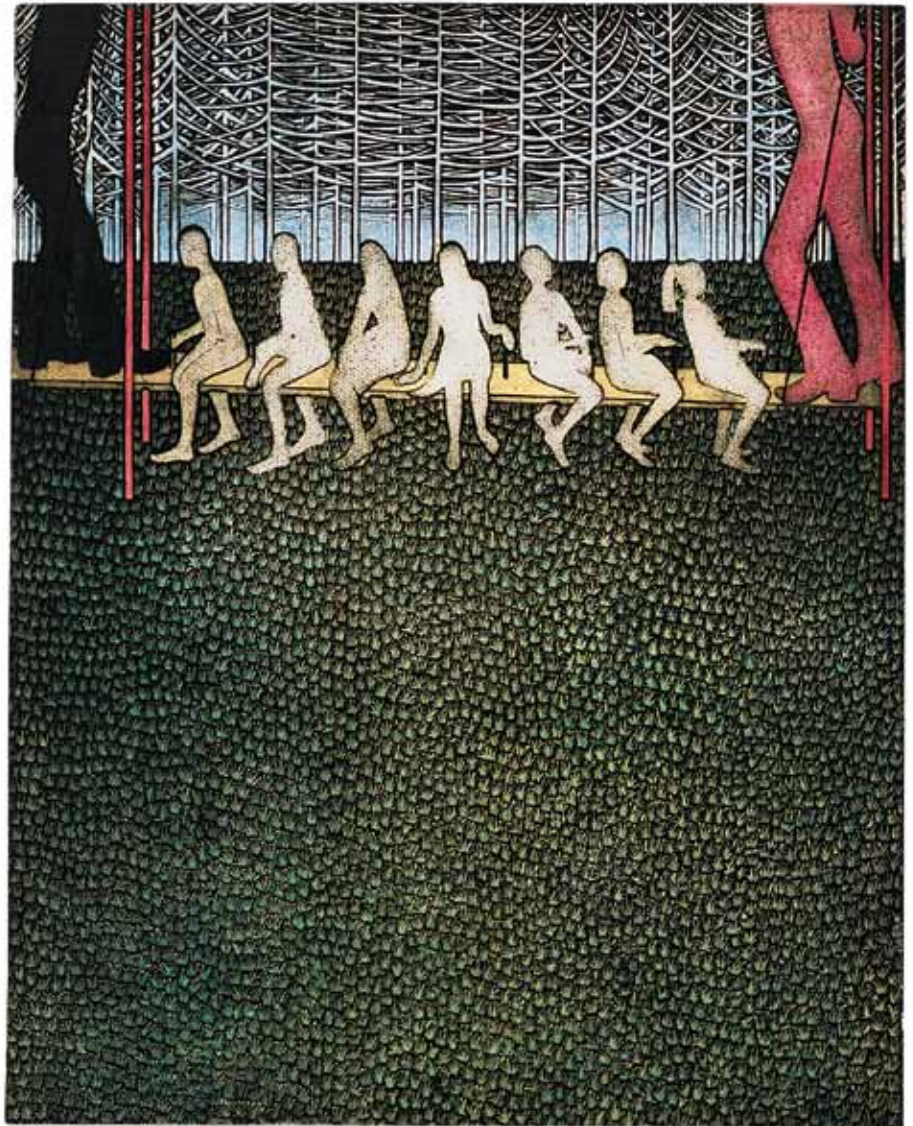
Tako dojeta, četudi v osnovi preprosta grafika je lahko pravcata spodbuda tudi za tovrstna razmišljanja; prav taka sporočila so za dela Tinca Stegovec nasploh značilna, na primer za njeno grafiko prav tako neposredno uzrtega prizora s tremi galebi, ki medse ne pustijo črne ptice, v katerem je umetnica došla človekov odpor do drugačnosti. V njeni umetnosti tako odkrijemo še vrsto tovrstnih družbenih aluzij, predvsem pa človekovo iskanje smisla in prikaze njegove odtujenosti ter hrepenenja po sreči.

Zaradi takega gledanja, ki v konkretnosti dojema splošnost, je umetnica v dobi najznačilnejše zrele ustvarjalnosti svoje figure dosledno shematično stilizirala. Na *Gugal-*

nici jih je reducirala le na silhuete, v kompozicijski celoti pa je izražen predvsem njen smisel za ritem in ravnotežje, pri čemer slikarka enoličnost popolne simetrije rahlja in poživlja vsaj z drobcenimi raznolikostmi. V znamenju tako posplošenega gledanja na konkretnost zveni tudi celotna likovna zasnova slike, ob kateri izstopajo umetničina strogostna doslednost, tehnična dodelanost, potrpežljivost in natančnost, kar kaže na njeno vsestransko prizadevanje po popolnosti.

Večino pokončnega grafičnega lista zajema dominantno ploskovno prizorišče. Nosilni travnik oziroma površina zelenega parka se kot vzorčasta bršljanasta preproga dviga kvišku in v premišljeno ustaljenem razmerju v duhu zlatega reza zaključuje z vodoravnim horizontom, ki ga predirajo obrisi otroških glav, medtem ko sta 'brezglavi' figuri na robovih slike zaradi le delne razvidnosti ter predimenzioniranosti videti toliko bolj skrivnostni. Travnati predel slike je izrisan z neverjetno preciznostjo, kot na kaki starodavni miniaturi in kot bi se umetnica držala starodavnega modrečevega nasveta, naj živi (in torej tudi deluje) »natančno vse do najneznatnejših stvari«. Enako preprežena in čipkasto prefinjena so tudi drevesa, ki kot v zimski pravljici enakomerno rastejo s horizonta nad zeleno preprogo, prepredena v enakomerno, a ne do potankosti simetrično mrežo prostorsko prepletenih linij. Sama gugalnica, na kateri so otroci usklajeni z vertikalami dreves, pa je kot ritmična vzporednica horizonta vpepta v brezprostorno ploskovno prizorišče iz drugega očišča, kar je razvidno že iz njenih rdečkastih nosilnih stebrov, ki so postavljeni na travnik perspektivno, kot bi se zasedrali v tridimenzionalni prostor. Tako je že v sami likovni zasnovi slike zajeta neka pritajena napetost, dosledno temelječa le na drobnih spremembah oziroma odstopanjih od osnovne sheme, ki jo označujejo uravnotežena preglednost, kristalna jasnost in nosilna ploskovitost.

Celota slike je v vsej ornamentalni nasičenosti krhka in zračna, malone srednjeveško pravljicična, če že ne orientalsko magična, in z vsem tem za čas, ki je na novo prerajal figuralno ustvarjalnost, hkrati moderna. Bele figure deklic in dečkov, raznolike v obrisih, so diferencirane tudi v subtilni grafični obdelavi ploskovnih površin, ki s pikčasto

strukturo nežnih odtenkov bogati njihovo belino; bela pa so tudi drevesa in svetloba belo izrisanih listov s travnika, ki s svojo minuciozno ornamentalnostjo razčlenjuje nosilno zelenino. Vse je hkrati skrajno preprosto in skrajno rafinirano ter prečiščeno, tako kot slikarkin pogled, ki v ugledanih dogajanjih razbira sporočila o življenju. Ta pa se ji z likovnim preurejanjem in usmeritvijo na bistveno največkrat reducirajo na sentenčno izrečen pomen, ki zveni kot najsplošnejše, že kar pregovorno veljavno spoznanje.

Vse take lastnosti je umetnica vcepljala tudi svojim učencem in je v prepričanju o nujnosti likovne in najširše kulturne vzgoje rada pisala, ilustrirala pa je tudi osnovnošolski učbenik. V vsakomer je ugledala njegov osebni potencial in ga skušala razumeti,

v skladu s svojim ustvarjalnim načelom in izkušnjo, da o vsem videnem in doživetem tudi premišlja ter iz vsega povzema življenjska spoznanja, in to z veliko modrostjo počne prav danes, ko se ji z letošnjim 8. aprilom približuje častitljiva 90-letnica plodnega življenja. V njem se je vselej zavzemala za humane vrednote, ki jih je dojemala in živela z ustvarjalno lucidnostjo in srčno občutljivostjo, svetovljansko izobraženostjo, dosledno zvestobo svojemu narodu, privrženostjo demokratičnim idejam ter zasidranostjo v etiko, ki jo utemeljuje na zaupanju v Boga. Če v kateri, potem v njeni umetnosti »Bog prebiva v razbirajočem uvidevanju modreca«, kot je že pred skoraj 2000 leti o bivališču krščanskega Boga v človeku v *Sekstovih izrekih* razmišljal neznan alexandrijski modrijan. ◀